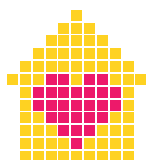

**“CONSTANT NIEUWE
GEZICHTEN,
IK CRASH DAARVAN”**

Over stabiliteit en vertrouwde gezichten
in de jeugdhulp

HET
VERGETEN
Kind

INHOUD

<u>IN HET KORT</u>	3
<u>INLEIDING</u>	4
• Achtergrond	4
• Doel van dit onderzoek	4
<u>AANPAK VAN HET ONDERZOEK</u>	5
• Werkwijze	5
• Wie hebben er meegedaan aan ons onderzoek?	5
<u>RESULTATEN</u>	7
• Het aantal hulpverleners	7
• Afscheid nemen	9
• Het aantal verhuizingen	10
• Kwaliteit van het contact	11
<u>AANBEVELINGEN</u>	13
• Wat willen kinderen?	13
• Wat willen hulpverleners?	13
<u>CONCLUSIE</u>	15
Over Het Vergeten Kind	16
Colofon	16

IN HET KORT

Kinderen die te maken hebben met een combinatie van problemen, hebben een hoge **'hulpverlener-caseload'**. Vooral kinderen die op een groep wonen, komen heel veel hulpverleners tegen. Gemiddeld hebben zij in hun korte leven al **64,6 hulpverleners** gehad. De hulp voor hen is niet stabiel, waardoor het te vaak niet lukt om een vertrouwensrelatie op te bouwen tussen kind en hulpverlener. Dit staat herstel van psychische en traumagerelateerde problemen in de weg. Ook kinderen die thuis ambulante hulp krijgen of in een pleeggezin of gezinshuis wonen, hebben daarmee te maken.

"Ik bouw niet echt een band op, want ik vind het niet fijn om hecht te zijn met iemand die voor tijdelijk is." - Jongen (16) op een groep

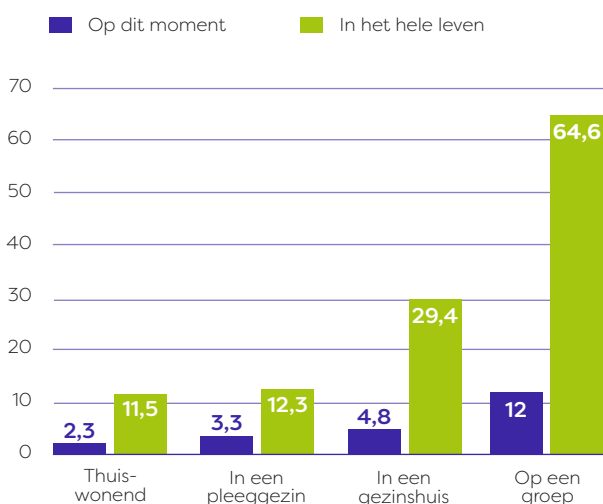
Gemiddeld zijn de uit huis geplaatste kinderen

6x verplaatst.

3 op de 5

jongeren hebben afscheid moeten nemen van een hulpverlener die ze nog niet wilden missen.

Hoeveel hulpverleners heb je?

"Ik kreeg een meisje in behandeling dat zei: 'Je bent mijn 40e therapeut, denk je dat jij het verschil kan maken?' Dat is een moedeloze start."

- Therapeut

Een belangrijke oorzaak van de hoge 'hulpverlener-caseload' is het aantal **doorverhuizingen** binnen de jeugdhulpverlening. Gemiddeld zijn de uit huis geplaatste kinderen uit dit onderzoek zes keer verplaatst, maar de aantallen kunnen nog hoger oplopen. Sommigen zijn wel twintig keer verhuisd. Drie op de vijf jongeren hebben dan ook afscheid moeten nemen van een hulpverlener die ze nog niet wilden missen.

"Zwaar klote, steeds al je spullen verhuizen, dat je niet weet wat er daarna gaat gebeuren." - Meisje (15) in een gezinshuis

INLEIDING

ACHTERGROND

Kinderen die thuis veel problemen ervaren, hebben behoefte aan hulp. Die hulp moet stabiel zijn. Bijvoorbeeld in de vorm van een vaste woonplek met vertrouwde gezichten. Continuïteit en stabiliteit zijn voor elk kind belangrijk, maar in het bijzonder voor kinderen van wie de ouders onvoldoende beschikbaar of betrouwbaar zijn en bij wie er thuis veel stress is. Het opbouwen van een veilige band met een hulpverlener helpt om de veerkracht van deze kinderen te vergroten.

Helaas zien we het personeelsverloop en -verzuim in jeugdzorginstellingen de laatste jaren toenemen (in 2018 was het verloop 15,7% en het verzuim 6,9%).¹ Ook weten we dat jongeren die residentiële jeugdhulp krijgen, vaak moeten verhuizen van plek naar plek om de juiste hulp te krijgen. Zeker nu meerdere jeugdzorginstellingen hun deuren moeten sluiten, neemt het aantal verhuizingen alleen maar toe.² Dat steekt, want uit onderzoek weten we dat deze instabiliteit een gezonde en positieve ontwikkeling van kinderen in de weg staat. Dat geldt voor kinderen die uit huis geplaatst zijn, maar ook voor kinderen die thuis ambulante hulp krijgen. In het geval

van kinderen bij wie veel wisselende hulpverleners betrokken zijn, zien we bijvoorbeeld dat ze vaker slecht presteren op school (of zelfs uitvallen), vaker problemen hebben met de politie en eerder uit huis worden geplaatst. Jongeren vertellen dat het zelfs 'traumatiserend' kan zijn om een hulpverlener te verliezen. Zo'n verlies - vaak het zoveelste - maakt het voor hen moeilijker om daarna weer een band op te bouwen met nieuwe hulpverleners.³

De kwaliteit van de relatie tussen kind en hulpverlener is erg belangrijk. Hoe beter de band met een begeleider is, hoe beter de behandeling werkt. Dan nemen de psychische, traumagerelateerde problemen van jongeren sterker af.⁴ Zo'n goede band is lastig(er) op te bouwen als het contact maar van korte duur is.

DOEL VAN DIT ONDERZOEK

In dit rapport onderzoeken we de stabiliteit die kinderen op dit moment ervaren in hun hulpverlening. Hoeveel hulpverleners zien ze? Hoeveel verhuizingen maken ze mee? Wat voor impact hebben deze wisselingen op de kinderen en op hun hulpverleners? En welke ideeën hebben zij allebei om de situatie te verbeteren?

¹ Zie de Barometer Nederlandse Gezondheidszorg van EY (2018).

² Zie de Jaarverslagenanalyse Jeugdzorg van Intrakoop (2018).

³ Lees bijvoorbeeld 'Listening to the voices of children in foster care: Youths speak out about child welfare workforce turnover and selection' van J. Strolin-Goltzman, S. Kollar en J. Trinkle (2010) en 'Contributions of therapist characteristics and stability to intensive in-home therapy youth outcomes' van J.K.P. Greeson, S. Guo, R.P. Barth, S. Hurley en J. Sisson (2009).

⁴ Zie onder andere 'Meta-analysis of the prospective relation between alliance and outcome in child and adolescent psychotherapy' van M.S. Karver, A.S. de Nadai, M. Monahan en S.R. Shirk (2018) en 'The association between the working alliance with adolescent girls in residential care and their trauma-related symptoms in emerging adulthood' van M.H. Ayotte, N. Lanctôt en M. Tourigny (2017).

AANPAK VAN HET ONDERZOEK

WERKWIJZE

Aan dit onderzoek deden kinderen mee die te maken hebben met een combinatie van problemen en die contact hebben met ten minste één hulpverlener. Om die kinderen te vinden, bezochten we organisaties voor speciaal onderwijs, jeugdpsychiatrie, buurtwerk en jeugdhulpverlening, maar ook gezinshuizen en pleeggezinnen. In totaal kwamen we naar twintig locaties. Om daar de verhalen van kinderen en van hulpverleners te verzamelen, deden we het volgende:

1. **Een-op-eeninterviews met kinderen en jongeren aan de hand van een vragenlijst.** Afhankelijk van de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind gebruikten we een korte of een lange vragenlijst. De lange versie vroeg meer reflectie, jongeren kregen daarin extra vragen over hun ervaringen. Door de vragenlijst ter plekke af te nemen, konden we uitleggen wat we precies bedoelden als we het hadden over 'hulpverleners'. Dat bleek namelijk een lastige term te zijn voor kinderen. Soms was er een hulpverlener aanwezig bij afname, die het kind hielp te bedenken wie zijn of haar hulpverleners zijn. Door de vragenlijst een-op-een af te nemen, hadden we ook de mogelijkheid om door te vragen voor, tijdens en na afname.
2. **Online vragenlijst voor hulpverleners.** In dit onderzoek wilden we ook de meningen horen van hulpverleners. Zij hebben zelf een online vragenlijst ingevuld.
3. **Groepsgesprekken.** Om de antwoorden op de vragenlijsten te interpreteren, voerden we daar-

naast groepsgesprekken. Die organiseerden we apart voor jongeren en voor hulpverleners.

Alle data zijn verzameld in oktober en november 2019. De anonimiteit van de kinderen is gewaarborgd, we hebben hun persoonsgegevens niet geregistreerd. Zo hebben we niet naar een naam en geboortedatum gevraagd. Ouders zijn niet door ons geïnformeerd over het onderzoek, waar nodig heeft een hulpverlener dit voor ons gedaan.

WIE HEBBEN ER MEEGEDAAN AAN ONS ONDERZOEK?

Kinderen en jongeren

In totaal hebben we 110 kinderen en jongeren geïnterviewd met onze vragenlijst. Zestien van hen kregen de korte versie van de vragenlijst. De verdeling tussen jongens en meisjes is vrijwel gelijk (49% jongens, 51% meisjes). Gemiddeld waren ze ten tijde van het onderzoek 15 jaar. Er deden dertien kinderen mee van 7 tot en met 11 jaar, 88 kinderen van 12 tot en met 18 jaar en negen jongvolwassenen van 19 tot en met 24 jaar.

Om kinderen uit verschillende woonsituaties met elkaar te kunnen vergelijken, hebben we hen in vier groepen ingedeeld:

1. **Kinderen die thuis wonen, bij ouder(s).** Hieronder vallen alle kinderen die op het moment van onderzoek thuis wonen, bij één of beide ouders. Drie van deze kinderen zijn wel vroeger uit huis geplaatst, maar wonen nu weer thuis. Allemaal krijgen ze ambulante hulp.

2. **Kinderen in een pleeggezin.** Dit zijn alle kinderen die in een pleeggezin wonen. Hieronder vallen netwerkpleeggezinnen, waarbij een kind bij bekenden woont (zoals opa en oma) en bestandspleeggezinnen. In het laatste geval waren de pleegouders onbekenden van het kind.

3. **Kinderen in een gezinshuis.** Dit zijn alle kinderen die in een gezinshuis wonen. Dat is een kleinschalige vorm van hulp voor uit huis geplaatste kinderen. Zij wonen bij hun gezinshuisouders in huis, met andere kinderen en soms ook de kinderen van de gezinshuisouders.

4. **Kinderen op een groep.** Dit zijn alle uit huis geplaatste kinderen die wonen op een leef-, behandel- of crisisgroep of in een fasehuis of kamertrainingscentrum. Als we in dit rapport spreken over 'kinderen op een groep' hebben we het over al deze vormen.

De meeste kinderen die meededen wonen op een groep (42%) of in een gezinshuis (29%).

Waar woon je?	n	%
Thuis, bij ouder(s)	20	18%
In een pleeggezin	12	11%
Op een groep	46	42%
In een gezinshuis	32	29%

In de vier groepsgesprekken spraken we met nog eens zestien kinderen.⁵ Veel van hen zitten in de jongerenraad van hun zorgverlener. We voerden twee groepsgesprekken met kinderen die op een groep wonen, één met kinderen die ambulante hulp krijgen en nog één met kinderen die tijdelijk zijn opgenomen in de jeugdpsychiatrie.

Hulpverleners

De online vragenlijst werd ingevuld door 89 professionals. Hoewel zij heel verschillende beroepen hebben, zoals gezinshuisouder, therapeut of jeugdbeschermer, vatten we hen in dit rapport allemaal onder de noemer 'hulpverleners'. De verdeling in hun professies is als volgt:

Wat voor werk doe je?	n	%
Begeleider op een groep	31	35%
Gezinshuisouder	15	17%
Gedragsdeskundige	11	12%
Therapeut	10	11%
Ambulant begeleider	6	7%
Jeugdbeschermer (voogd)	5	6%
Pleegzorgbegeleider	4	5%
Anders	7	8%

In de drie groepsgesprekken spraken we nog eens zestien hulpverleners, onder andere psychologen, jeugdbeschermers en groepsleiders.

Is dit onderzoek representatief?

In dit onderzoek hebben we gesproken met relatief veel kinderen die in een gezinshuis of op een groep wonen (en hun hulpverleners). Dat deden we omdat we vermoedden dat zij de meeste ervaring zouden hebben met wisselende hulpverleners en ons daar veel over zouden kunnen vertellen. Omdat de ervaringen van kinderen - afhankelijk van hun woonsituatie - nogal verschillen, bespreken we alleen de gemiddelden per categorie (dus voor kinderen thuis, in een pleeggezin, in een gezinshuis en op een groep). We verwachten dat de uitkomsten redelijk representatief zijn voor alle vier de categorieën.

Wel hebben we alleen gesproken met kinderen die in beeld zijn bij de hulpverlening. Dit onderzoek zegt daarom niets over de groep kinderen die wel problemen thuis hebben, maar onder de radar blijven.

⁵ Alle gemiddelden en percentages die je leest in dit rapport horen bij de 110 kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld (of bij de 89 hulpverleners). De cijfers gaan niet over de deelnemers van de groepsgesprekken.

RESULTATEN

HET AANTAL HULPVERLENERS

Hoe groot is de 'hulpverlener-caseload' van een kind? Dat is nogal afhankelijk van hun woonsituatie.

Kinderen die thuis bij hun ouder(s) wonen, hebben op het moment van het onderzoek gemiddeld 2,3 hulpverleners. In hun leven hebben ze er gemiddeld 11,5 meegemaakt. De aantallen lopen uiteen van één tot en met vijftig. Het gaat om hulpverleners van allerlei verschillende instanties: bijvoorbeeld van een sociaal wijkteam, begeleiders op school, een psycholoog en soms ook een jeugdbeschermer. **Kinderen in een pleeggezin** hebben gemiddeld iets meer hulpverleners. Dat is niet vreemd, want zij hebben vaak ook een pleegzorgbegeleider.

In gezinshuizen hebben kinderen gemiddeld nog meer hulpverleners. Op het moment van het onderzoek hadden ze er gemiddeld 4,8. In hun hele leven hebben zij gemiddeld 29,4 hulpverleners gehad. De aantallen die kinderen noemen, variëren tussen de drie en de honderd. **Kinderen die op een groep wonen** scoren het 'hoogst'. Zij hebben op het moment van het onderzoek gemiddeld twaalf hulpverleners. In hun hele leven hebben zij gemiddeld 64,6 hulpverleners gehad. Ook binnen deze groep zien we veel variatie. De aantallen beginnen bij negen, maar we spraken ook een jongen van 15 jaar die in zijn leven 480 hulpverleners heeft gezien.

De kinderen vonden het moeilijk om zich iedereen te herinneren. Vooral hulpverleners uit hun vroege jeugd, invallers en flexwerkers waren ver in het geheugen weggezakt. Bovendien vonden ze het lastig om te bedenken wie precies 'hulpverleners' zijn.⁶ Soms was er tijdens het gesprek een hulpverlener in de buurt die meehielp met tellen. De getallen vielen dan hoger uit dan in gesprekken waarbij het kind alleen was. We denken daarom dat bovenstaande gemiddelden onderschattingen zijn.

"Ik weet van sommigen niet zo goed waarom ik ze heb."

Meisje (15) in een gezinshuis

De effecten op kinderen

Wat doet zo'n hoog aantal hulpverleners met een kind? Veel kinderen vinden het lastig om zo veel hulpverleners te hebben (gehad), 71% van hen vindt het er té veel. Daarvan vindt 25% dat het door dat hoge aantal ook slechter gaat met hem of haar.

"Ik vind het pittig veel." - Jongen (17) op een groep.

⁶ Met een 'hulpverlener' bedoelen we iemand die het kind helpt of begeleidt met een hulpvraag, omdat dat zijn of haar werk is. Een hulpverlener is bijvoorbeeld een jeugdbeschermer, psychiater, behandelcoördinator, medewerker van een wijkteam, gezinshuisouder of invaller op een leefgroep, maar niet een docent of een pleegouder.

“Eigenlijk zie je constant nieuwe gezichten. En dat is heel negatief. Ik crash daarvan.”

Jongen (19) op een groep

Meer dan driekwart van de kinderen vindt dat ze **te vaak hun levensverhaal moeten vertellen**.

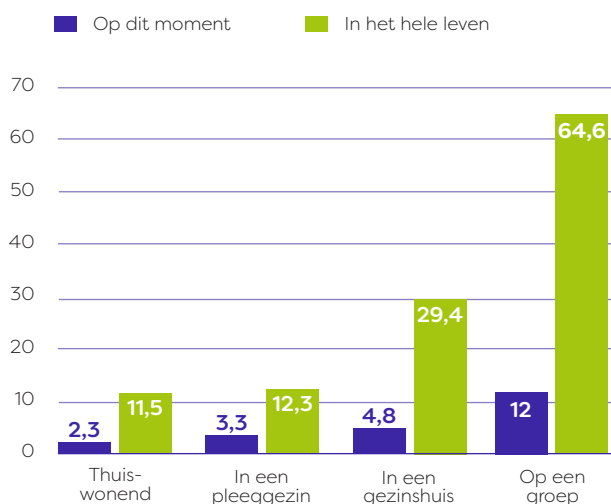
Daardoor voelen kinderen zich niet altijd begrepen en moeten ze vaak nare herinneringen ophalen. Voor een enkeling wordt het praten met hulpverleners daardoor een ‘moetje’.

“Moeilijk om steeds opnieuw mijn verhaal te moeten vertellen. Hierdoor is het meer een verhaaltje geworden dat ik opzeg in plaats van vertel, waardoor het ook moeilijk is om emoties te tonen. Niet alleen naar hulpverleners, maar ook naar mensen waar ik om geef.” - Meisje (18) op een groep

Hulpverleners lijken dat beeld te herkennen. Bijna allemaal (98%) hebben ze weleens gewerkt met kinderen die al vaak gewisseld waren van hulpverlener voordat ze bij hen terecht wamen. Ze vertellen dat het dan **meer tijd en moeite** kost om een band op te bouwen, voordat ze aan de slag kunnen met de hulpvraag.

“Het basisvertrouwen van het kind is beschadigd, je zult je als hulpverlener moeten bewijzen (en terecht).” - Gezinshuisouder

Hoeveel hulpverleners heb je?

“Ik kreeg een meisje in behandeling dat zei: ‘Je bent mijn veertigste therapeut, denk je dat jij het verschil kan maken?’ Dat is een moedeloze start.” - Therapeut

Vier op de vijf hulpverleners denken dat het schadelijk voor sommige kinderen is om zo veel hulpverleners te hebben als nu het geval is. Dat komt volgens hen voornamelijk doordat het voor kinderen lastig is om aan al die mensen te **wennen** en zich met hen te **verbinden**. En dat verbinden is nodig om je verhaal te kunnen vertellen, hulp te accepteren en aan je behandeldoelen te werken. Ook kinderen zelf vertelden ons dat ze het moeilijk vinden om nieuwe hulpverleners nog te **vertrouwen**.

“Ik zou wel willen dat ik op mijn hulpverleners kan vertrouwen, maar doordat ik er zoveel heb gehad, is dat lastig.” - Meisje (13) op een groep

Daarnaast maakt het hoge aantal verschillende contacten het volgens sommige hulpverleners **onduidelijk** voor kinderen bij wie ze waarvoor moeten zijn.

Aan de andere kant is er een kleine groep jongeren die ons vertelt dat ze hun aantal hulpverleners normaal vinden, dat het wel went, of dat het bij hen lang niet zo erg is als bij anderen. Sommigen zeggen dat ze helemaal **geen behoefte (meer)** hebben om een band op te bouwen met hun begeleiders.

“Ik overleef gewoon, ik ben een strijder.” - Jongen (16) op een groep

“Ik weet niet anders, ben ermee opgegroeid.” - Meisje (14) dat bij haar ouder(s) woont

Volgens hulpverleners hebben kinderen vaak met een van hen de meest hechte band. Diegene beschouwen kinderen als hun ‘primaire’ hulpverlener. Met de rest is het contact oppervlakkiger of van korte duur.

“Ik ben voor de jongere waarmee ik werk een voorbijganger.” - Gedragsdeskundige

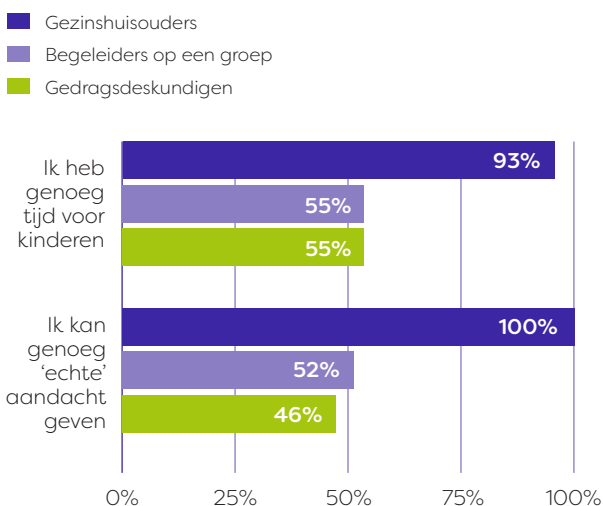
De caseload van hulpverleners

Hoeveel kinderen hebben hulpverleners op hun beurt in hun caseload? Dat verschilt nogal per beroepsgroep. De gedragsdeskundigen uit onze steekproef werken gemiddeld met 23 kinderen. Sommigen van hen zelfs met veertig kinderen. Begeleiders op een

groep werken gemiddeld met tien en gezinshuisouders met 7,5 kinderen.

De helft van de gedragsdeskundigen en begeleiders op een groep vindt dat ze eigenlijk te weinig tijd voor de kinderen hebben. Bijvoorbeeld omdat er veel uren zitten in administratieve taken of omdat ze te veel kinderen hebben om mee te werken. Sommige hulpverleners werken daarom extra in hun vrije tijd.

De helft van de begeleiders en de gedragsdeskundigen vindt dat ze kinderen niet genoeg echte aandacht kunnen geven, dat ze geen tijd hebben om bijvoorbeeld met de kinderen te spelen, er ook te zijn wanneer er niets aan de hand is of naar een diploma-uitreiking te gaan. Sommige gedragsdeskundigen vinden dat daarentegen ook niet horen bij hun rol.

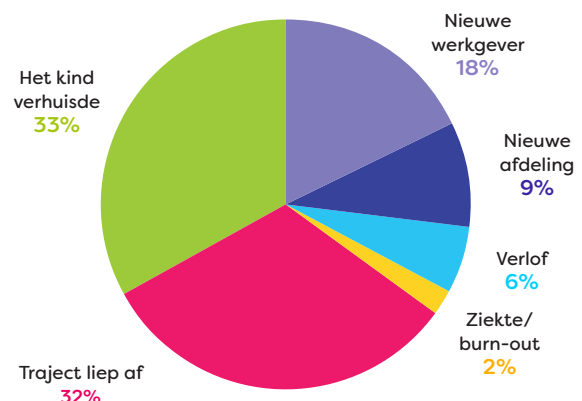
AFSCHIED NEMEN

We wilden in dit onderzoek ook te weten komen wat er gebeurt als kinderen het contact met een hulpverlener kwijtraken, zonder dat ze dat zelf willen. De meeste kinderen (59%) hebben dat meegemaakt. Ook hier verschillen de percentages licht per woonsituatie: van de kinderen die thuis wonen heeft 55% zo'n wisseling meegemaakt, tegenover 42% in een pleeggezin, 63% in een gezinshuis en 63% op een groep.

Ook van de hulpverleners vertelt driekwart dat ze wel eens het contact met een kind hebben verloren toen dat voor henzelf (en het kind) nog niet hoefde. De helft maakte dat zelfs met acht kinderen of meer mee.

Hoe komt het dat het contact ongewild stopte? Van de hulpverleners moest 65% afscheid nemen van een kind omdat het verhuisde, of omdat de behandeling of het traject afliep. Bijvoorbeeld omdat de gestelde termijn voor de behandeling verstreken was, maar soms ook omdat de ouders wilden dat het traject stopte. Van de hulpverleners heeft 27% het contact met een kind verloren omdat hij of zij zelf een nieuwe baan kreeg, bij een andere werkgever of afdeling.

Waarom stopte het contact?

De effecten op kinderen

Afscheid moeten nemen van een hulpverlener is voor bijna alle kinderen een nare ervaring. Ze vertellen dat het **pijnlijk** is om het contact te verliezen met iemand met wie ze net een band hadden opgebouwd. Soms moesten ze juist van die ene hulpverlener afscheid nemen bij wie ze zich thuis voelden of van wie ze het idee hadden dat diegene hen begreep.

“Naar, (...) je vindt niet zo makkelijk iemand waarmee ik zo goed kon praten over m'n problemen.” - Meisje (14) in een gezinshuis

Volgens hulpverleners kan een afscheid voor het kind op verschillende manieren uitpakken. Vaak **stopt de ontwikkeling** die een kind aan het maken was tijdelijk. Het kind begint opnieuw: het moet weer zijn of haar verhaal vertellen en een band opbouwen met een nieuwe hulpverlener. Dat kan de overgang naar een nieuwe behandeling lastig maken.

In enkele gevallen staat de ontwikkeling van het kind niet alleen stil, maar gaat die zelfs achteruit. Kinderen vertellen dat ze hun **vertrouwen verliezen** in volwassenen en in de hulpverlening. Volgens hulpverleners voelt het voor sommige kinderen zelfs als een verlating of afwijzing. Op den duur gaan kinderen ervan uit dat het contact met de volgende hulpverlener ook wel weer zal stoppen. Het is dan moeilijk om een nieuwe begeleider op dezelfde manier te leren vertrouwen.

“Ik bouw niet echt een band op, want ik vind het niet fijn om hecht te zijn met iemand die voor tijdelijk is.”

Jongens (16) op een groep

“Het is lastig om vertrouwen op te bouwen, omdat je eigenlijk bijna nooit zekerheid hebt of deze persoon gaat blijven.”

Meisje (16) dat bij ouder(s) woont

“Zij moeten weer leren vertrouwen op iemand anders, weer iemand die het hele verhaal moet weten. Er wordt geen stabiele basis gelegd voor hulp, en een stabiele basis is er vaak toch al niet bij deze kinderen.”

Schoolmaatschappelijk werker

Een enkele hulpverlener noemt dat een afscheid kinderen ook juist trots kan maken, als het gaat om een behandeling die is afgerond of een volgende fase die ze ingaan. In onze gesprekken bevestigt één kind dat.

De effecten op hulpverleners

Wanneer het contact met een kind stopt terwijl ze dat zelf nog niet wilden, laat dat ook hulpverleners niet koud. Ze vertellen bijvoorbeeld dat ze achterblijven met het vervelende gevoel dat het contact nog niet ‘af’ is: ze hebben het traject niet goed kunnen voltooien. Ze balen, omdat ze denken dat het kind meer uit het behandelproces had kunnen halen.

“Soms heb ik een gevoel van onmacht, dat je nog meer had willen bereiken en dat je geen invloed meer hebt op een kind.” - Begeleider op een groep

Sommigen hebben moeite om deze kinderen los te laten. Een aantal vertelt ook dat ze graag bij het kind betrokken hadden willen blijven, maar dat dat niet mocht of niet lukte. Bijvoorbeeld omdat ze meteen ook weer nieuwe kinderen in hun caseload kregen. Een enkeling voelt zich zelfs **machteloos** of schuldig over het stoppen van het contact. Dat laatste geldt met name als de hulpverlener afscheid moest nemen omdat hij of zij naar een andere werkgever ging.

“Ik heb het gevoel dat ik tekortgeschoten ben voor een aantal kinderen en denk regelmatig aan hen terug.” - Gedragsdeskundige

“Deze jongeren bleven langer in mijn gedachten, vanuit onvrede en blijvende zorgen.” -

Orthopedagoog

Daarentegen vertelt ongeveer één op de zeven hulpverleners dat zo’n wisseling op hen geen of weinig effect had, dat het hoort bij hun beroep en dat ze daar **professioneel** mee omgaan.

“Even vervelend, maar goed te relativieren.” -

Gedragsdeskundige

HET AANTAL VERHUIZINGEN

We hebben ook onderzocht hoe vaak kinderen moeten verhuizen binnen de jeugdhulpverlening. Van de kinderen die uit huis geplaatst zijn, vertelt 77% dat ze dat hebben meegemaakt. Ze verhuisden dan bijvoorbeeld van een crisisgroep naar een pleeggezin, of van een pleeggezin naar een kamertrainingscentrum. **Gemiddeld zijn deze kinderen zes keer verplaatst**, maar de aantallen kunnen erg oplopen. Sommigen zijn één keer verhuisd, anderen wel twintig keer. We ontmoetten bijvoorbeeld een meisje van 9 jaar oud dat op haar 2e uit huis werd geplaatst. Vanaf toen verhuisde ze twaalf keer, naar pleeggezinnen, crisislekken en gezinshuizen.

Die verhuizingen verklaren deels hoe het kan dat kinderen die in een gezinshuis of op een groep wonen, in hun leven zo veel meer hulpverleners hebben gezien dan andere kinderen. Bij elke verhuizing verschijnen voor deze kinderen immers weer nieuwe gezichten van hulpverleners en (tijdelijke) opvoeders.

De effecten op kinderen

Elke keer dat kinderen verhuizen, verliezen ze het contact met (een deel van) de hulpverleners die ze

van hun oude plek kennen. We lazen al hoe pijnlijk dat kan zijn voor een kind. Bij een verhuizing komt daar bovenop dat kinderen ook afscheid moeten nemen van hun oude kamer en hun vrienden. Het is vooral elke keer wennen aan de nieuwe plek.

“Niet echt heel leuk, als ik veel vrienden had gemaakt moest ik weer weg.”

Jongen (9) in een gezinshuis

“Zwaar klote, steeds al je spullen verhuizen, dat je niet weet wat er daarna gaat gebeuren.”

Meisje (15) in een gezinshuis

Tegelijkertijd verhuizen kinderen soms van plekken die ze toch al niet fijn vonden, of die ze voor hun gevoel waren ontgroeid. Ongeveer een kwart zegt daarom dat een verhuizing (uiteindelijk) goed voor hen was. Hulpverleners zeggen hierover dat het juist wenselijk zou zijn om kinderen direct op de goede plek te plaatsen, of op een plek te plaatsen waar ze zich kunnen blijven ontwikkelen.

KWALITEIT VAN HET CONTACT

Door die wisselingen kan het dus lastiger zijn voor een kind om een solide band op te bouwen met een hulpverlener. Bovendien vertellen hulpverleners dat ze weinig tijd voor hen hebben. Hoe ervaren kinderen dan de kwaliteit van het contact met hun hulpverleners?

Kinderen vertellen zowel over positieve als negatieve ervaringen met hulpverleners. Ze vinden het contact niet fijn als ze het idee hebben dat er beslissingen voor hen genomen worden en als er beloftes worden gedaan die niet worden nagekomen. Ze vinden het vooral naar als hulpverleners er alleen zijn als er iets aan de hand is. Ook hulpverleners vertellen daarover. Hun **tijd is spaarzaam** en is nu vaak heel functioneel ingedeeld: ze zijn er op de moeilijke momenten of als er iets geregeld moet worden. Veel van hen hebben niet genoeg ruimte om ook voor de gezelligheid bij kinderen te zijn, met onverdeelde aandacht.

“Momenteel worden de momenten van échte zorg (dus even vragen hoe het gaat, meefietsen naar zwemles, een kopje thee drinken samen) steeds

schaarser. Alle contact dient ‘nut’ te hebben en er is te weinig tijd voor het opbouwen van een relatie.” - Gedragsdeskundige

“Deze kinderen voelen alles. Als je ze aan het voorlezen bent en ze voelen dat je eigenlijk weg moet, dan gaan ze onrustiger slapen. (...) De tijd voor kinderen is heel belangrijk.” - Begeleider op een groep

Een jongen van 19 jaar zag zijn gezinsvoogd bijvoorbeeld maar één of twee keer per jaar. *“Hoe kan het nou dat iemand die over mij beslist, mij niet kent?”* De jeugdbeschermers in het groepsgesprek herkennen en beamen dit. Tot hun frustratie schieten ze in veel, al dan niet alle, zaken tekort. Een jeugdbeschermmer zegt: *“Het werk als gezinsvoogd is relatief zwaar en het resultaat is niet altijd bevredigend.”* In een ander, recent onderzoek lezen we inderdaad dat Nederlandse jeugdbeschermers veel minder contactmomenten hebben met kinderen tijdens hun jeugdbeschermingsonderzoek, dan jeugdbeschermers in onze buurlanden.⁷

In een groepsgesprek met jongeren bij een jeugdzorginstelling zegt de aanwezige jongerenbegeleider: *“Sommige hulpverleners zijn er lang, maar de jongeren ervaren toch geen band. Het zit ’m dus niet alleen in de tijd, maar ook in de intensiteit van het contact. Ben je er echt als hulpverlener?”* Volgens een andere hulpverlener gaat het inderdaad vooral om de kwaliteit van het contact en de wijze waarop de hulpverlener zijn of haar werk ziet:

“Het gaat om de instelling van de professionals. Is de relatie zakelijk? Of ben je bereid jezelf echt te geven?”
Gezinshuisouder

Kinderen vertellen ook juist over die ene hulpverlener die wél heel goed was en die voor hen van blijvende betekenis is. Redenen dat een hulpverlener ‘goed’ is volgens kinderen, hebben te maken met **onvoorwaardelijke acceptatie en begrip**. Het is heel fijn als je steeds weer een **nieuwe kans** krijgt, ook als je het al vaak hebt ‘verpest’. Het is belangrijk dat een hulpverlener in je gelooft en je vertrouwt. Ook waarderen

⁷ Zie ‘Resultaten van een dossierstudie’ van F. Middel, H. Grietens, M. López López, E.J. Knorth en H. Bouma (2019).

kinderen en jongeren het als er tijd is om **leuke dingen** samen te doen. Dat maakt het gesprek over moeilijke onderwerpen ook makkelijker.

“Ze oordeelt nooit, maar blijft wel altijd eerlijk. Ze staat altijd voor mij klaar.”

Meisje (22) in een pleeggezin
(over haar thuisbegeleider)

“Zij heeft mij gezegd dat ik de coolste persoon ben die ze dit jaar heeft ontmoet en ondanks dat ik best onzeker ben, geloof ik echt wat zij zegt.”

Meisje (18) op een groep

“Mijn traumatherapeut zei tijdens een sessie tegen mij: ‘Jij verdient het ook om gelukkig te zijn.’ Ik vond dat zo fijn om te horen en moest ook huilen. Dit was voor het eerst in mijn leven dat ik hoorde dat ik er mocht zijn.”

Jongen (18) op een groep

“Ik heb met mijn hulpverlener vaak leuke dingen gedaan en nog steeds en dat helpt mij altijd.”

Meisje (19) op een groep

Verskil per woonsituatie

Als het gaat over de kwaliteit van contact, verschillen de ervaringen van kinderen weer per woonsituatie. Kinderen in gezinshuizen en in pleeggezinnen zijn over het geheel genomen positief. Ongeveer vier op de vijf van hen hebben **vertrouwen** in de hulpverleners. Dit getal is een stuk lager voor kinderen die thuis bij hun ouder(s) of op een groep wonen. Zij hebben ook minder vaak het gevoel dat hun hulpverleners hen goed kennen.

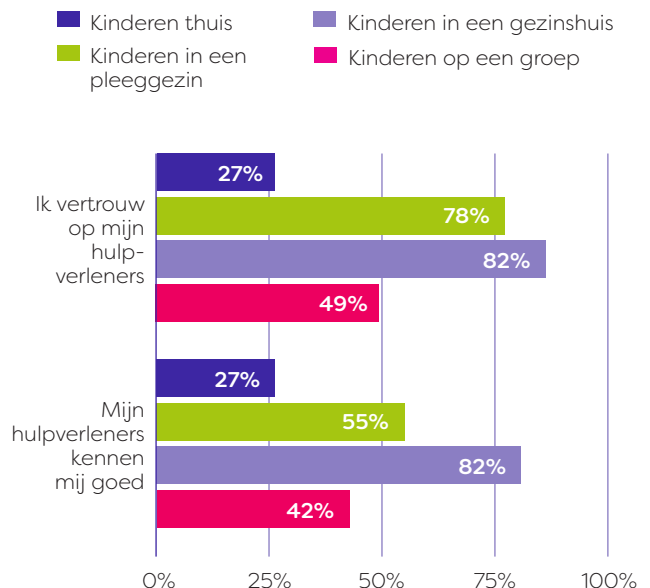
De kinderen in gezinshuizen ervaren hun gezinshuisouders over het algemeen als stabiel en veilig.

Gezinshuisouders vertellen zelf dat zij een soort ‘buffer’ vormen tussen het kind en de andere betrokken hulpverleners. Ze schuiven aan bij moeilijke gesprekken met andere hulpverleners en kunnen sturen op het beperken van het aantal hulpverleners. In pleeggezinnen zien we hier en daar een vergelijkbare situatie.

Bij langdurige pleegzorgplaatsingen kregen sommige pleegzorgouders de voogdij, wat het aantal hulpverleners voor hun kinderen beperkt. Zo ontmoetten we een jongen van 18 jaar die al vanaf zijn 6e in hetzelfde pleeggezin woont. Zijn pleegouders hebben sinds zijn 12e de voogdij.

“Doordat ik altijd samenwerk met andere betrokkenen, treed ik op als vertegenwoordiger. Hierdoor hoeft een kind nauwelijks contact te hebben met anderen. De band tussen het kind en mij is hierdoor natuurlijker en hechter.” - Gezinshuisouder

“Als gezinshuisouder sta je naast de jongere en kan je daar zijn waar je ervaart dat je er moet zijn. In het dagelijks contact, wat 24 uur per dag door gaat, vallen maskers af.” - Gezinshuisouder

AANBEVELINGEN

WAT WILLEN KINDEREN?

Wat kunnen we doen om meer stabiliteit te realiseren in de hulp voor kinderen? Veel kinderen en jongeren vonden dat een moeilijke vraag, omdat het zorgsysteem ook complex is. Toch hebben ze enkele aanbevelingen:

- Maak een vaste poule van invallers. In bepaalde perioden, zoals de zomervakantie, zijn er op een groep vaak veel invallers. Sommige jongeren maken dan weken mee waarin ze elke dag nieuwe, onbekende invallers zien. Ze willen dat dat minder wordt, door ook in die tijd een paar vaste medewerkers in te zetten of in ieder geval te zorgen dat de invallers bekenden zijn (bijvoorbeeld in de vorm van 'vaste' flexwerkers).
- Zorg ervoor dat hulpverleners weten waar ze aan beginnen, voordat ze aan het werk gaan. Soms zien jongeren dat nieuwe hulpverleners schrikken van hun problematiek en daardoor snel overspannen raken of weer van werkplek veranderen.

Andere aanbevelingen gaan over hoe je het vervelende effect van de wisselingen kan beperken:

- Zorg voor overlap als er wordt gewisseld van hulpverlener. Zorg dus dat de 'oude' hulpverlener nog even blijft als de 'nieuwe' hulpverlener begint.
- Houd als hulpverlener af en toe contact met kinderen van wie je afscheid hebt genomen, bijvoorbeeld door een kaartje te sturen. Of

maak het mogelijk dat kinderen kind contact met jou op kunnen nemen.

- Zorg dat er een moment is waarop je echt afscheid kan nemen. Veel kinderen en jongeren hebben een plotseling vertrek van een hulpverlener meegemaakt en vinden dat moeilijk. Er is dan geen afronding mogelijk.
- Zorg dat kinderen bij een uithuisplaatsing in elk geval in de buurt blijven wonen. Dan hoeven ze geen afscheid te nemen van familie en vrienden of van vertrouwde gezichten op school.

Overigens geven kinderen ook tips over de kwaliteit van het contact tussen hulpverlener en kind. Kinderen vinden het heel belangrijk dat hun hulpverleners vooral en eerst naar hen luisteren.

WAT WILLEN HULPVERLENERS?

Hulpverleners zijn het grotendeels met kinderen eens. Ze hebben de volgende aanbevelingen:

- Maak het voor de hulpverlener mogelijk om contact te houden met een kind, ook nadat een kind is verhuisd, een behandeling klaar is of een contract afgelopen is (bijvoorbeeld doordat je cases van je oude naar je nieuwe werk 'mee mag nemen').
- Zorg dat hulpverleners zich voor langere tijd aan hun werkgever kunnen en willen binden, bijvoorbeeld door vaste contracten aan te

bieden, betere arbeidsvoorwaarden, minder werkdruk en meer waardering.

- Bied plekken waar kinderen langere tijd kunnen blijven: zorg ervoor dat kinderen zich op één plek kunnen ontwikkelen tot zelfstandigheid, in plaats van te wisselen per ontwikkelfase.
- Zorg ervoor dat kinderen sneller op die juiste plek terechtkomen.

Net als de kinderen vertellen ook hulpverleners dat het afscheid een belangrijk moment is om goed vorm te geven. Goed afscheid nemen is onderdeel van een geslaagd hulptraject, waar nu vaak te weinig over wordt nagedacht. Zo vertelt een begeleider op een groep dat er, omwille van de rust op de groep, vaak pas op het laatste moment aan kinderen wordt verteld dat iemand weggaat.

CONCLUSIE

In dit onderzoek stonden de ervaringen van kinderen en hulpverleners met (in)stabiliteit in de jeugdhulp centraal. We kwamen erachter dat kinderen die een combinatie van problemen hebben, veel wisselende gezichten zien. Daarvan raken ze in de war. Veel van hen hebben al eens afscheid moeten nemen van een hulpverlener, zonder dat ze dat wilden. Dat beschadigt hun vertrouwen in de volwassenen om hen heen. Het maakt het voor hen erg moeilijk om een band op te bouwen met degenen die hen komen helpen. Sommige jongeren hebben zelfs helemaal geen behoefte meer aan zo'n band. We concluderen daarom dat er voor deze kwetsbare kinderen te vaak sprake is van een instabiele situatie.

Als je leest over de fijne herinneringen die kinderen hebben aan hulpverleners die speciaal voor hen zijn, zou je willen dat die ervaringen de boventoon voeren. Maar we zien in dit onderzoek ook eenzaamheid onder deze kinderen. Het verwachtingspatroon is - zeker bij uit huis geplaatste kinderen - niet meer 'normaal'. Ze rekenen erop dat hulpverleners weer weggaan en vertrouwen daardoor vaak alleen op zichzelf, of zelfs dat niet.

Ook hulpverleners hebben hier last van. Zij vinden het net zo goed pijnlijk als het contact met kinderen

voortijdig stopt. Ze vertellen bovendien dat ze soms het gevoel hebben dat ze tekortschieten, niet lang genoeg blijven om kinderen echt te leren kennen en te weinig tijd hebben voor het 'echte' contact.

We zien daarom een grote noodzaak om de situatie te verbeteren. Twee jaar nadat de beweging 'stop de carrousel' is gestart, is er nog onvoldoende veranderd.⁸ We zijn het als samenleving verplicht om beter voor onze kinderen te zorgen en hun belang centraal te stellen. Natuurlijk zien wij de obstakels: je kan simpelweg niet van een hulpverlener vragen om nooit van baan te wisselen of niet ziek te worden. En ons zorgsysteem is log. Maar door hier moedeloos van te worden, doen we onze kinderen tekort. Stichting Het Vergeten Kind blijft zich dan ook hard maken voor een stabiel en veilig thuis voor alle kinderen in Nederland.

"Achter de computers vandaan!" - Begeleider op een groep

"Ga op je gevoel af en doe het niet allemaal volgens de regeltjes. Liefdevoller."
Jongen (16) in een gezinshuis

⁸ Een beweging die begon na uitzending van de documentaire 'Alicia' van Maasja Ooms in november 2017. Deze documentaire vertelt het schrijnende verhaal van een meisje dat alsmat doorverhuist binnen de jeugdzorg en als het ware in een 'carrousel' terechtkomt. Het Vergeten Kind heeft zich aan deze beweging verbonden en de belofte gedaan niet los te laten tot het onnodig doorverhuizen van uit huis geplaatste kinderen is gestopt.

OVER HET VERGETEN KIND

Het Vergeten Kind zet zich in voor kinderen die het moeilijk hebben omdat er thuis veel problemen zijn. Soms is de situatie zo ernstig dat deze kinderen niet meer bij hun ouders wonen. Ons doel is dat deze kinderen zich gehoord en gezien voelen, zij op een veilige en stabiele plek wonen en zich positief kunnen ontwikkelen. Zodat ze hun eigen plek vinden in de maatschappij. De stichting organiseert activiteiten en projecten die een directe, positieve invloed hebben op het leven van kwetsbare kinderen en

onderneemt initiatieven om hun situatie duurzaam en structureel te verbeteren.

In 2020 focussen we op stabiliteit voor kinderen die te maken hebben met jeugdzorg. Dat gaat zowel over een vaste woonplek als over het hebben van vertrouwde gezichten om je heen. Tijdens de Week van Het Vergeten Kind roepen we op om de jeugdzorg zo te organiseren dat kinderen substantieel minder verschillende gezichten zien dan nu het geval is.

COLOFON

Onderzoeksteam

Anouk van Vliet, Berdien Jager, Meike van Kuik, Romy van Doorn, Shanna van der Wal en Yfke van der Ploeg

Vormgeving

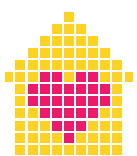
Gaby Dam

Stichting Het Vergeten Kind

Joseph Haydnlaan 2a, 3533 AE Utrecht

Met dank aan alle kinderen en hulpverleners die hun verhaal vertelden en de instanties die ons welkom heetten.

© Stichting Het Vergeten Kind, Utrecht, januari 2020.
Overname van teksten is toegestaan, mits stichting Het Vergeten Kind als bron wordt vermeld.

HET
VERGETEN
Kind